

Poštarina plaćena u gotovom.

HANOAR

LIST ŽIDOVSKJE OMLADINE JUGOSLAVIJE

BR. 9.

GOD. I.

HANOAR

JE SLOBODNI POLUMJESEČNIK ŽIDOVSKJE OMLADINE
JUGOSLAVIJE. SVI ČLANCI IZRIČU LIČNO MIŠLJENJE
PIŠČEVO.

Vlasnik i izdavač Savez Žid. Oml. Udruženja u Kraljevini S. H. S.

Sadržaj:

	Strana
Purim 5687.	217
C. Sirkes, Tel Aviv: Smrt Joela Engela	218
Joško Rosenberg: Asimilacija u današnjemu Jevrejstvu	219
Migdali: Židovi u rasnoj teoriji	225
Oskar Zimmermann, Novisad: Uzroci naše krize i po- kušaj njena rješenja	228
Anatole France: Razgovor o antisemitizmu	231
Pavao Wertheim, Koprivnica: Važnost Ahad Haamo- voga kulturnoga cionizma	235

NAŠA DRUGA ANKETA:

Jakob E. Kalderon: Asimilanti i mi	237
--	-----

OMLADINSKI PREGLED:

Josef Fränkel: Jevrejski omladinski pokret u Poljskoj	238
---	-----

»Hanoar« izlazi svakog 10. i 25. u mjesecu na najmanje 24 str-
nice. — **Pretpłata:** za Jugoslaviju godišnje 80 D., polugodišnje
40 Din., četvrtgodišnje 20 Din., za inozemstvo 100, 50 i 25 Din.
Pojedini broj 5 Din. — **Uredništvo i uprava:** Zagreb, Ilica 31,
III. kat. — **Račun pošt. ček. zavoda:** 35.984. — **Rukopisi se ne**
vraćaju. — **Prenošenje iz »Hanoara«** dozvoljeno je samo uz
naznaku izvora.

Purim 5687.

Htjeli smo da izdamo purimski šaljivi broj. Ali nije vrijeme za šalu.

U Erecu kriza. Radnici nezaposleni, gladni, gube mir i glavu. Traže od Cionističke Eksekutive brzu pomoć ili će da istupe iz nje radnički zastupnici. Hajim Weizmann, usred američkih pregovora s nezionistima, usred velike kampanje za ujedinjene palestinske fondove, telegrafira radništvu, da će istup njihovih delegata smatrati raskolom; i on će odstupiti s njima.

To je u Erecu.

A u galutu?

U Rumunjskoj divljački antisemitizam slavi bijesne orgije. Više se ne zadovoljava zlostavljanjem židovskih žrtava, pustošenjem kuća, ubijanjem ljudi. Treba još više: povrijediti dostojanstvo čitavoga naroda. I još više: pogubiti vjeru u dostojanstvo ljudskoga roda.

Rumunjski student ubija nepoznatoga židovskoga studenta, da »osveti« tobožnje vrijeđanje rumunjskih antisemitских profesora. 2000 advokata prijavilo se da ga brane. Dolazi pred porotu u narodnom odijelu, priznaje i čin i svijesnu namjeru. Porota ga ne osudjuje i ne šalje kao mahnica na motrenje, nego ga proglašuje narodnim junakom, jer je njegov ubojiti hitac uperila čitava rumunjska omladina, čitav narod, upravo narodni ponos. I kao što je pao onaj židovski student, tako ima da padnu svi neprijatelji Rumunjske, svi nečisti stranci, Židovi. Slika toga studenta ima da visi u svakoj rumunjskoj kući, čitav narod neka moli za zdravlje toga djeteta, jer je ono dika rumunjske nacije.

Tu gube sve riječi svoje značenje. Tu nema smisla govoriti o duhovnoj i pipljivoj bijedi Židova, o potrebi narodne domaje. Gube se sve riječi i ostaje samo nijema šutnja bela — ili aktivno djelo. Samo činom možemo da se otkupimo od bijede i rezignacije, od sramote i klonulosti.

Omladina mora da nadje put k djelu i činu ili će da zaglibi u provalijama galutske propasti.

C. Sirkes, Tel Aviv: Smrt Joela Engela.

Iznenadna je bura bijesnila bez prekida tri dana. Iz olovnih sivih oblaka sipala se voda, padao led, udarali gromovi i munje. More je bučilo u očaju, razrovano od oluje do u najdublje dubine. Golemi valovi valjali se silovito preko obale.

Ali je većma od razularenih prirodnih sila pogodila ljude vijest o iznenadnoj smrti Joela Engela. Oporavljao se od teške bolesti, povratio se radu, veselomu stvaranju, zajednici i ljubavi. Sad ga je nagli srčani napadaj u nekoliko časova oteo životu . . . .

Papir, na kojemu je bio do posljednjega trenutka komponirao pjesmu »Oneg Šabat« (Subotnja radost), pao je nedovršen na pod. U uzduhu se još osjećao dah njegove tople ličnosti. No on sam dočekao je prestrašene prijatelje, koji nikako nijesu htjeli da shvate gubitak, nepomičan, blijed, udaljen . . .

Joel Engel — čista, dobra duša, plemenita borbena narav, koja je bila daleko od svega sitničavoga, niskoga, tamnoga. Fanatik rada, dužnosti. Uticao je na nas samim životom, oštroumnim, poštenim, vazda veselim bićem, silnim osjećajem odgovornosti. Bio nam je vodja i drugarski savjetnik, podizao nas, jačao, sokolio. Bio je svijetlo, što grije i unapređuje rast.

Kad sam jedamput u časovitom ogorčenju ustvrdio, da će istom nastajne generacije, rođjene tude, moći da budu pravim gospodarom svih životnih uvjeta Ereci, prekinu me Engel žestoko:

» . . . a znoj, što danas poji zemlju, a krv, što ovdje teče svaki dan i svaki sat? Svaki je dan svet . . .« Znao je kao malo tko da cijeni svaki časak, da živi u sadašnjici.

Kad drugoga simfonijskog koncerta, u januaru, kojemu je prisustvovao, ma da je u njemu bila već klica bolesti, došao je k meni sjajući se od sreće:

» . . . bio je to zaista Mozart sa svim finoćama. A inješto fagota stari razlupani harmonijum, jeste li vidjeli? Ali bit će, bit će sve bolje . . .«

Veselio se svemu novome, svakome početku i pokušaju.

Odličan, čedan, previše čedan. Svagda spreman davati, darivati. Ništa nije tražio za sebe. Sjećam se, kako je bojažljivo odbijao svako odlikovanje, dok smo ga slavili povodom 25 godišnjice njegova rada na muzičkom kongresu. Mrzio je vanjske forme i nenaravnost. Na njegovu sprovodu (to je naglašivao svakom zgodom) ne smije da bude vijenaca i posmrtnih govora.

Strasno je ljubio život. Naročito su mu bliska i mila bila djeca. Volio je da ih sluša i da ih dariva. Dječje pjesme, dječji plesovi, sve što je učinio za njih, bilo mu je premalo.

Preuzeo je muzičko školovanje radničke pozorišne škole »Ohel« (šator). To mu je bio odmor, izvor najčistijega užitka. S trupom »Ohel«, koja je prije nekoliko mjeseci izvodila Perecove aktovke po kolonijama, proputovao je Engel Erecem. Otvorena srca, zanosni doček, što ih je svagdje našao, osvježiše ga, zanesoše ga planovima, idejama. Čim se vratio kući, započe raditi, da bi komponirao za trupu i time učvrstio veze.

Ali je najdublje, najjače ljubio Engel narod, široku radnu masu, od koje je iščekivao sve, baš sve. »Odavle će nam doći ozdravljenje«, govorio bi, »tu spavaju nevjerovatne snage i mogućnosti«. Rijetkom je osjećajnošću naslućivao njene potrebe, njene čežnje. U posljednje je vrijeme htio da stvara samo vesele, radosne, svijetle stvari.

Bilo je u Bet Amu, u narodnom domu. Engelovo veče, izbor njegovih kompozicija, privuklo je tisuće i tisuće, da uživaju u domaćim, bliskim tonovima. Iza drugoga, veseloga dijela, kad nije prestajalo zanosno klicanje, reče im Engel:

» . . . kako snažan i nepokvaren mora da bude čovjek, da pored sve svireposti sudbine ovako uživa u veselju i tonovima. Htio bih komponirati veselu operu. Nešta lake, uzdušno, sunčano. Ne biste li mi možda napisali tekst?«

Tekst za prvu židovsku veselu operu stvorio je hebrejski pjesnik Avigdor Hameiri. Nekoliko dana prije Engelove smrti bio mu je donio rukopis. Sav sretan udubio se Engel odmah u djelo. Jedva je čekao, da mogne početi rad.

I upravo sad, na visini stvaralačke snage, kad mu se život činio tako lijep i bogat . . . upravo sad moralo je žarko, snažno srce da umukne . . .

Osiromašili smo. Krvvari rana, koju je njegova smrt usjekla u našim srcima. Sve je prazno, bez utjehe, teško . . .

Joško Rosenberg: Asimilacija u današnjemu Jevrejstvu.

Kad dva čoveka raznih obeležja dolaze kroz dulje vremena u neposredni kontakt, to će oni jedan na drugog uticati onamo, da će se njihova obeležja polagano izjednačivati i razlike nivelirati. Drugim rečima, i jedan i drugi individuum izgubiće jedan deo svoje posebnosti i poprimiti neka jednome i drugome zajednička obeležja. Koliko će koji imati udela u formiranju tih zajedničkih obeležja, to stoji uz mnoge druge okolnosti poglavito do sposobnosti afirmiranja tuđih vrednota i visine duševne naobrazbe pojedinca. Isti taj pojava, koji smo konstatovali u saobraćaju medju dva pojedinca, možemo da zapazimo u odnosu medju dve ljudske skupine, dotično medju dva naroda. Samo što će ovde taj proces ići različitom brzinom, budući da ovde dolazi osim svega drugog u obzir i broj

članova pojedine skupine, njihova otporna snaga prema tuđemu i novome, te čvrstoća njihove međusobne povezanosti. No kolikogod sve te zapreke izjednačivanja postojale, one su ipak samo kadre da taj proces uspore ili odgode, no nikako ne mogu da ga posve uklone, jer je on naravna posledica kontakta medju članovima ljudskog društva. Čovek je socijalno biće, pa se bez kontakta s drugim njemu sličnima ne može ni zamisliti, a kamo li da bi se takvo stanje moglo trajno ostvariti. Prema tome je taj proces izjednačivanja i niveliranja razlikosti, koji zovemo ukratko asimilacija, prirodan i neizbeživ, te kako ćemo kasnije videti i koristan.

Pokušamo li sada promatrati taj pojav asimilacije s gledišta koristi i štetnosti za pojedine narodne skupine dotično za celo čovečanstvo, to ćemo doći do sledećih rezultata: Asimilacija je s općega ljudskog gledišta proces prenošenja i poprimanja te izjednačivanja kulturnih tekovina i iskustava jedne narodne skupine ka drugoj, pa je prema tome od ogromne važnosti i vrednosti za opće čovečanske ciljeve. Bez asimilacije bilo bi onemogućeno prenošenje kulturnih vrednota jednoga naroda drugome, bez nje ne bi bilo omogućeno iskorišćivanje tuđih iskustava, bez nje ne bi bilo nikakvih općih, celom čovečanstvu zajedničkih obeležja, bez nje bi nastala medju ljudskim skupinama takva razlikost, da bi imali bezbroj u bitnosti svojoj različitih čovečanstva. Prema tome asimilacija je prirodan i po čovečanstvo koristan pojav.

No gledajući asimilaciju sa stanovišta narodnog, te imajući neprestano na umu brigu za očuvanje nacionalnih obeležja i posebnosti nacije, ne će nam se asimilacija činiti tako korisnom i dobrom, kao u prvom slučaju. Asimilacija izjednačuje i nivelira razlikosti bez obzira na sve nacionalne sentimentalnosti, pa su od nje dakle najozbiljnije ugrožene nacionalne posebnosti i narodna obeležja. Zato je za narod, kao celinu, asimilacija korisna samo dotle, dok ona donosi narodu samo toliko novih i tuđih vrednota, koliko je nacionalna svest toga naroda kadra da apsorpira. Čim asimilacija predje tu granicu, ona postaje opasna po individualnost toga naroda, te prete njegovu opstanku. Pogotovo biva asimilacija opasna za narod, ako je ona skopčana s pojavom samoodricanja. Kad pojedinac ili celi narod, osećajući svoju neznatnost prema drugom pojedincu ili narodu, nastoji, da se izjednači s njime na taj način, da odbaci sva svoja obeležja i prima zato sva njegova obeležja, ne gledajući, da li ona odgovaraju njegovoj konstrukciji, tada je taj proces ubitačan i dovodi do posvemašnjeg nestanka asimilantske grupe. To je samoodricanje, koje uništava vlastiti ponos, a za uzdarje daje tuđi prezir.

Imajući na umu sve ono, što smo dosad spomenuli o asimilaciji, razmotrit ćemo delovanje i rezultate asimilacije unutar jevrejskog naroda.

Jevrejski je narod od najranijega svog doba bio usled svoje rasejanosti vrlo prikladan za asimilaciju i neprestano izvržen njenim najoštrijim navalama. Nakon razorenja hrama nema više zemlje, gde ne bi Židovi bili u manjini i to u prezrenoj manjini neželjenih gostiju. Svagde su oni kao trgovci i obrtnici u živom kontaktu s okolinom te izvrženi tako njenu neprestanom utecaju. I što je jevrejska kultura bila viša i što je blagostanje Jevreja bilo veće, to su i zapreke asimilacije bile slabije i redje.

No asimilacija deluje evoluciono. Nigde nije od ortodoksnog Jevreja prožetog verom i tradicijom najednom nastao odmetnik. Proces otudjivanja od Jevrejstva napreduje postepeno i prolazi neke stanovite faze, od kojih je rezultat svake kasnije faze sve manje vezan za Jevrejstvo, dok konačno zadnje faze nemaju ništa ili skoro ništa zajedničko sa jevrejstvom.

Prvi korak i ujedno preduvet za asimilaciju jest promena jezika t. j. poprimanje jezika okoline. Kolikogod se taj korak možda činio vrlo malo opasan, to je jezik ipak za održanje naroda od velike važnosti. Jezik je izričaj misli i ujedno sredstvo saobraćaja među ljudima. Poprimivši jezik svoje okoline, Jevreji su srušili jedan od najčvršćih bedema, koji ih je čuvao od uticaja okoline. No Jevreji su, osećajući instinktivno opasnost, koja im preti odatle, i znajući da bi se poprimanjem jezika okoline mnogo olakšalo i pospešilo mešanje s nejevrejima, istina primali jezik okoline, ali su ga preudešavali na svoje prilike i stvarali tako od njega jezik isti, a opet različit od jezika svoje okoline. Najbolji je primer Jidiš. Jidiš je nastao od nemačkoga jezika, ali on je toliko proniknut jevrejskim elementima, da ga se može smatrati jezikom napola jevrejskim. Jidiš je bio dugo, a i danas je još jako otporno sredstvo protiv asimilacije. Istočne mase Jevrejstva bile su sve dotle nedokučive za asimilaciju, dok je u njima jidiš bio jedini jezik. I čim je pojedinac napustio jidiš za volju jezika okoline, ispađao je on smesta iz narodne mase, i iz onog lanca tradicije, koji ga je vezao s prošlošću i pokazivao mu put u budućnost. Isti slučaj, kao što je ovaj s jidišem za istočne Jevreje, bio je jezik »španski« za Jevreje u zemljama, gde se govorilo ponajviše španjolski. I tako su ti jezici, i ako tudjega porekla, postali svojinom jevrejskoga naroda i njegovim štitom protiv presizanja okoline u narodno njegovo telo. Promena jezika bila je brža kod onih slojeva naroda, koji su stajali u živom kontaktu s okolinom, i koji su, bilo zbog ekonomskih, bilo zbog drugih kojih razloga bili ovisni od svoje okoline. Promena je bila brža kod trgovca nego kod obrtnika, a kod obrtnika brža nego kod seljaka. Promena jezika ima za posledicu promenu celoga stava i mišljenja o svetu i životu, o moralu i religiji, o tradiciji i običajima itd. Sin ne shvaća oca, a otac ne razumije sina. La-

nac tradicije je pukao. Put asimilaciji je otvoren.

Redovna posledica promene jezika i skoro uvek s njome spojena činjenica jest pohadjanje svetovnih, općenih škola i učilišta. Dok mladić govori jidiš, on je upravo vezan na verske škole, ješive i heder, u kojima dobiva religioznu naobrazbu. Čim poprima jezik okoline, napušta heder i ide u nejevrejska učilišta. U tim školama ne dobija redovno nikakvu ili vrlo mršavu versku naobrazbu i biva odgajan u duhu zatajivanja svoga porekla, svoje vere i svoga jezika. Sin naobražen u svetskim školama stran je svom ocu, prezire i stidi se svoga roditelja i svoga porekla, ne svaća jevrejsku tradiciju i običaje, gubi kontakt s Jevrejstvom i polagano, bilo hotice bilo nehotice, on se posve asimiluje svojoj okolini. Donedavna je u istočnim delovima jevrejskoga naroda bio redji slučaj, da učenik hedera otpadne od jevrejstva, nego da u općenim školama naobraženi mladić ne otpadne.

No najjači bedem i ujedno uporišna i polazna tačka jevrejskog naroda jest njegova vjera. Jer ona je uzvisivši jevrejski narod do svetosti i odelivši ga od ostalih zidom bezbrojnih odredaba i zakona, očuvala ga od asimilacije i spasla od propasti. Jevrejska vera uleva u svoje sledbenike osećaj posebnosti, uzvišenosti i nadmoćnosti nad okolinom. Ona štiti jevrejski narod od najvećega zla asimilacije, od samoodricanja, time, da ga proglašuje izabranim, svetim narodom. Ona stvara u svojim sledbenicima uverenje, da su svi oni koji nisu Jevreji, tek ljudi drugog reda. Na neizmerno mnogo načina obeležuje ona svoje vernike, e da bi se uvek jasno razlikovali od ostalih. I danas je svima jasno, da jevrejskoga naroda davnog već ne bi bilo, da nema tako ekskluzivnu veru. Od kolikog je uticaja religioznost na proces asimilacije, možemo mi danas da promatramo na živim primerima. Istočni deo Jevrejstva, koji je u glavnom ostao vjeran jevrejskoj religiji, ostao je sve do danas od asimilacije gotovo neoštećen, dok zapadni deo Jevrejstva, koji je izgubio svoju veru, danas je uticajem asimilacije skoro već posve otudjen jevrejstvu. Redovno teren, koji gubi vera, dobija asimilacija. Iza poprimanja jezika okoline i nejevrejske odgoje i naobrazbe, dolazi napuštanje vere, a iza toga i formalni otpad od Jevrejstva. Taj se otpad obično manifestuje na dva načina. Mešovitim brakovima i pokrštavanjem.

Poznato je, da su upravo strogi verski zakoni, koji su zabranjivali Jevrejima ženidbu s nejevrejima, sačuvali Jevrejstvo kao narodnu celinu i očuvali mu rasu od prevelikoga priliva tuđih elemenata. Otudjivanje od Jevrejstva, izvršavalo se eno na bilo koji način, pa makar i krštenjem, nema ni izdaleka tako loših posledica na rasna obeležja Jevreja sve dotle, dok to otudjivanje ne ide uporedo s mešanjem rasa t. j. s krvnim vezama. A krvne veze nastaju mešovitim brakovima. Istina

je, da jevrejski deo kod mešovutih brakova redovito otpada od Jevrejstva i prelazi na stranu svoga nejevrejskoga partnera, te da su deca iz ovakvih brakova u većini slučajeva nejevreji, no ipak jedan, makar i razmerno mali deo, ostaje jevrejski, a s njime se unose i tuđe primesine od kojih štetuje čistoća rase. Na taj se način slabi jevrejsko stablo i kvalitativno (čistoća rase) i kvantitativno (broj pripadnika). Svagdanje opažanje dokazuje nam, da u jevrejskoj rasi ima već priličan postotak tuđih supstanca, pa ćemo naći, osobito u velikim gradovima, još vrlo maleni broj izrazitih jevrejskih tipova, dok naprotiv nalazimo mnoštvo tipova izričitog arijskog ili kojeg drugog nejevrejskog tipa. Što se pako tiče kvantitativne štete od mešovutih brakova, to je dovoljno da prelistamo statistike, pa ćemo se uveriti, da su potomci iz mešovutih brakova u velikoj većini nejevreji.

Poslednja faza asimilacije, te prema tome formalan prekid s Jevrejstvom je krštenje. Razume se, da u mnogo slučajeva krštenja asimilacija još ni izdaleka nije dovršena, pa je tek druga ili treća generacija potpuno asimilovana svojoj novoj okolini.

Najčešći motivi krštenja jesu socijalno izjednačenje, postignuće bilo materijalnih bilo kojih drugih koristi, te prezir i omalovaženje vlastitog plemena. Tamo gde su Jevreji radi svoga jevrejstva zapostavljani i sprečavani u napretku, tamo je i pokrštavanje vrlo često. Naprotiv ondje gde se Jevreji prisilnim sredstvima nastoje privesti u krilo crkve, imade obično vrlo malo pokrštenika. Jer prisilna sredstva bude u svakom čoveku otpor, i ono što bi Jevreji učinili sami od sebe, pod silu redovno ne će učiniti. Da je u srednjemu veku inkvizicija mesto lomača, izгона, prisilnih pokrštavanja i sličnih svetih sredstava, upotrebila današnja kulturna sredstva, sistematsko zapostavljanje, antisemitske ispade i podržavanje stalne mržnje u narodnim masama protiv Jevreja, danas bi broj Jevreja bio sigurno daleko manji.

Pokret pokrštavanja najživlji je u gradovima i to zato, što su Jevreji u gradovima ponajviše bankari, tvorničari i trgovci, kojima u njihovu poslovanju i napretku smeta njihovo Jevrejstvo, i koji su već toliko asimilovani, da im prelaz u kršćanstvo ne čini nikakvih poteškoća. A činjenici, da se ipak razmerno maleni postotak Jevreja u gradovima krsti, treba tražiti uzroke pre svega u osećaju pijeteta prema vlastitim pretcima, te u nekoj tromosti i bojazni pred novim i nepoznatim i napokon, u mnogo slučajeva, u osećaju odvratnosti prema ceremonijama, potrebnim kod krštenja i stidu pred vlastitim suvernicima. Mnogi napuštaju svoju veru, a da ne prelaze ni jednoj drugoj, nego ostaju bez konfesije.

Sve te faze asimilacije okolini i otudjivanja Jevrejstvu retko kada prolazi jedna generacija, već to biva obično tako, da jedna generacija pripravlja teren za pokrštenje i otpad, a

druga ili treća se krsti i kida s jevrejstvom. Razume se, da kod tog procesa igraju veliku ulogu razni vanjski faktori, koji ga bilo pospešuju bilo usporavaju.

Razgledamo li potanje sve one činjenice, koje pospešuju asimilaciju, to ćemo konstatovati ove 4 najvažnije:

1. maleni postotak jevrejskog pučanstva;
2. živ kontakt između Jevreja i nejevreja;
3. visoka nejevrejska kultura;
4. blagostanje jevrejskoga pučanstva.

U zemljama, gde Jevreji žive u malenom broju, prisiljeni su oni da stupaju već iz gospodarsko-socijalnih razloga u kontakt s okolinom, i u interesu toga kontakta, oni se asimiluju svojoj okolini, poprimaju njene običaje i njen jezik, te se nastoje na svaki način učiniti što manje različitim od ostalih. Razume se, da će to priljublivanje biti još jače, iskrenije i potpunije, ako uz ekonomske razloge ima i težnje za postignućem kulturnoga nivoa okoline, napose u krajevima, gde su Jevreji na nižem kulturnom stepenu, negde njihova nejevrejska okolina. Na koncu valja spomenuti, da i blagostanje igra u procesu asimilacije važnu ulogu. Bogataš će uvek nastojati da postigne sve one časti i privilegije, koje postizava njegov nejevrejski drug i neretko će žrtvovati sve u interesu ostvarenja svojih želja i ambicija.

Mnogo spominjani i razvikani antisemitizam po jednima je podstrekač, po drugima usporavač asimilacije. Antisemitizam dabome ne ide za tim, da se Jevreji asimiluju nejevrejima, nego ih naprotiv tera od nejevreja jer ne želi, da mu oni mešajući se s nejevrejima, kvare rasu. Antisemitizam gdekad nema ništa protiv Jevreja i njihove vere, ali ih želi odeliti od nejevreja, kao strani i nepoćudni te škodljivi elemenat, te se onda ponosno naziva asemitizam. Kao izražaj negodovanja okoline prema stranom im telu jevrejskog naroda sprečava antisemitizam asimilaciju samo toliko, što bolje i etički više ljudske prirode u Jevreja puni odvratnošću prema priljublivanju nejevrejima i svešću solidarnosti sa svojom zajednicom i time ih odbija od asimilacije. No u drugu ruku taj isti antisemitizam dovodi neprestano Jevrejima pred oči sve one gubitke i zapostavljanja, koja imaju radi svoga porekla da pretrpe i sili ih na taj način, da odbace sve ono čime se razlikuju od okoline, i da se izjednače s njome ako žele da uživaju sve prednosti, što ih uživaju nejevreji. Prema tome antisemitizam vrši u istim mah dve funkcije. Sprečava asimilaciju vrednih i potpomaže asimilaciju nevrednih.

Pre nego završimo, treba da nakon svega do sada rečenog stavimo sledeće pitanje:

»Koji su izgledi za budućnost jevrejskoga naroda?«

Iz dosadašnjega razlaganja proizlazi, da proces asimilovanja nesmetano i stalno napreduje. Sve teže i teže odoleva

jevrejski narod navalama asimilacije. Veliki rezervoar jevrejskoga naroda, istočno Jevrejstvo, preti da presahne, ili da počne iz sebe sipati mesto životvornoga eliksira nacionalne svesti, otrov, koji umrtvuje i uništava narodnu posebnost, jer i u tom našem izvoru snage i vere počela je da hara asimilacija. Dve se hiljade godina jevrejski narod održao na životu, no ta dva tisućljeta nisu bila toliko opasna za jevrejski narod, kao danas jedan decenij. Religija, koja je kroz 2000 god. kao ljuska čvrsto zatvarala i ujedinjivala raštrkane i slabe delove jevrejstva; danas je već na mnogim mestima pukla i opasnost preti, da će se semenke rasuti po svetu. I uginuće te semenke, jer padoše na tlo, koje nije za njih spremljeno, a nema ljuske, da čuva od navala neprijatelja. Uginuće i nestaće ih, jer se njihova stara ljuska raspukla i ne može da odoli navalama. Opasnost preti, da se jevrejski narod izgubi u moru svoje okoline. Naši oklopi su popadali. Nestalo je vere, nestalo tradicije, nemamo više svoga jezika i svojih običaja. Nema više ničega, što bi nas branilo od asimilacije, a sile asimilacije su ojačale i sredstva joj se umnožala. Ona nam potseca korenje. Ne pomažu više lepe teorije i prazne reči. Nema Jevrejstva bez jevrejskog naroda. Nestane li nam naroda, onda nam ne treba ni ono jadro Jevrejstvo u teoriji, Jevrejstvo u zraku, koje svaki poput gume nateže na svoj kalup. Ako hoćemo da se održimo, moramo da stvorimo opet sve ono, što će nas učiniti potpunim i slobodnim narodom. Kad budemo prestali skupljati mrvice s tuđieg stola, i kad budemo asimilaciji mogli suprotstaviti čvrstu narodnu celinu, koja prima samo ono, što joj odgovara, onda će za nas asimilacija prestati da bude opasna. A sve to možemo provesti samo na izvoru narodnog života. Taj izvor je Erec Jisrael. To je jedino mesto, na kojemu će nam uspeti da uspostavimo sve ono, što nam je kroz dve hiljade godina propalo, istrulo, zakržljalo ili se izgubilo. To je jedino mesto, na kojemu će opet moći da oživi jevrejski narod. A onda, onda za nj prestaje problem asimilacije biti problemom opstanka. Onda će i on u zajednici s drugim narodima da iz asimilacije crpe samo korist i tako oplemenjuje i povećava svoje narodno blago.

Migdali: Židovi u rasnoj teoriji.

II.

Rekao sam u početku: rase su se razvile pod utjecajem milieu-a. Na kakvi je to način nastalo ne zna se. Sve su to teorije, koje kažu, zašto se je baš u Africi razvila crna, a u Aziji žuta. Dokaza nema i teško da će ih ikada biti. O bijeloj rasi isto ne znamo ništa pozitivno. Drži se, da je nastala pod uplivom hladne klime. i to jedan dio te bijele rase, onaj preko

Alpa i Kavkaza ima posve svjetlu boju, a onaj na jugu Evrope i u prednjoj Aziji, pa onda u sjevernoj Africi, ostao je tamnije boje. Ovaj drugi dio nešto je nižeg rasta, tamne kose, tamnih živahnih očiju. To su sredozemački ili mediteranski narodi.

Ovom sredozemačkom dijelu bijele rase pripadaju Židovi. Ovi se Židovi naravno razlikuju od nordijskih naroda, kao što se Talijan razlikuje od Norvežanina. Svojstva, koja posjeduju Židovi: nešto niži rast, tamnija put, živahnost, ranija seksualna zrelost, umjerenost u piću, a neumjerenost u jelu — nijesu specifična židovska svojstva, nego svojstva, sredozemačkih naroda. Na jugu ne upada Židov u oči, jer je on ovdje »kod kuće«. Sjeverni Evropejac, kad dođe u Španiju ili Italiju ima dojam, kao da je došao među Židove. Etnografija sredozemačkih naroda silno je komplicirana. Zadnjih tri tisućljeća došlo je i propalo mnogo naroda i svaki je od njih ostavio traga novoj generaciji. Nije slučaj, da je kolijevka evropejske kulture baš u prednjoj Aziji, ovdje je bilo miješanje rasa i naroda najživahnije.

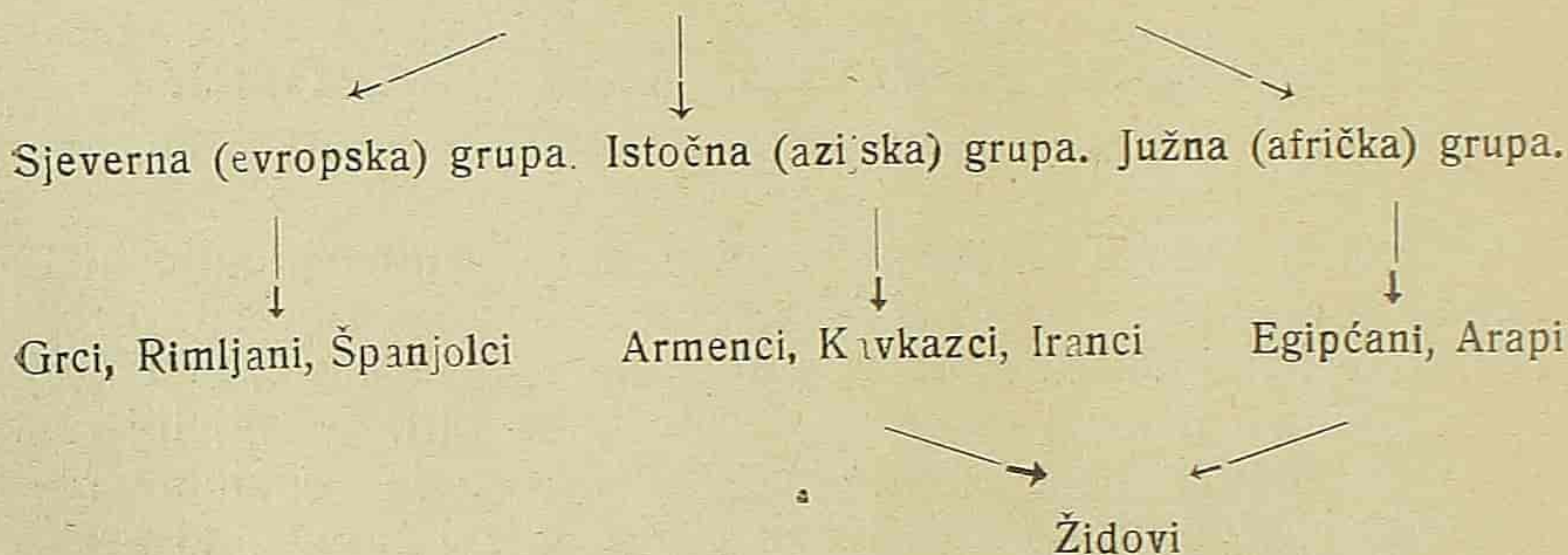
Kako je prije bilo uobičajeno dijeliti narode po jezicima u rase — plod ove krive metode je i teorija o arijcima — pokušalo se dijeliti i sredozemačke narode na taj način. Turke se udijelilo među Mongole, Indijce u Arijce, a Babilonce među Semite, premda su ova dva naroda antropološki bila identična. Židovi su semiti, a Armenci, koji su potencirani »židovski tip«, brojili su se među arijce, jer im je jezik arijski. Ova razdioba dakako nije tačna, jer počiva na krivim temeljima.

Iz didaktičnih razloga razdijelit ću sredozemačke narode u tri skupine.

1. evropejska grupa: Grci, Rimljani, (Talijani), Španjolci,
2. afrička grupa: Arapi, Abesinci, Egipćani, Berberi,
3. asijska grupa: Iranci, Kavkavci, Armenci, koji su narodi poznati u povijesti pod imenom Indijci, Afgani, Perzijci, Babilonci, Feničani, Hetiti itd.

Židovski je narod potekao iz ovih grupa, i to iz mješavina afričke i asijske grupe. To se je miješanje događalo u najranijoj povijesti židovskog naroda. (O tom kasnije).

Sredozemački narodi:

U prednjoj Aziji između rijeka Eufrata i Tigrisa nalazimo oko 3000 godina prije Hrista visoku kulturu, kulturu, koja je rodila židovsku kulturu. Tu kulturu nazivamo »semitskom« jer su je stvorili narodi, koji su govorili semitskim jezikom. Semitske rase nema i nije je nikad bilo, kao što nikad nije bilo arijske rase.

Židovska mitologija i »pogled na svijet« plod je semitske kulture, zato je nužno, da barem u najkraćim crtama opišemo ovu kulturu. Kako se je ta kultura razvijala ne znamo. Mi ne možemo da pratimo razvitak njen, kako nam je to moguće kod Nijemaca ili Talijana ili kojeg drugog evropskog naroda. Kod Talijana na primjer možemo da pratimo tačno, kako se je od starih Rimljana razvijala kultura preko renesanse do danas. Kod Nijemaca vidimo kako se od Cimbra i Teutona razvio narod, koji je čovječanstvu dao Beethovena i Nietzschea. Kod Babilonaca stojimo kao u galeriji ili muzeju, ne znamo odakle i kako smo došli, najednom rasvijetlile su se dvorane i mi gledamo i vidimo kulturu, koja je trebala barem 2000 godina, da dodje do onoga stupnja, na kojem smo je našli.

Dvije su države bile u ono vrijeme u Mezopotamiji: Sumer i Akkad. O državi Sumer ne znamo ništa, osim da je odanle došlo pismo; koje su rase i kojeg jezika bili Sumeri ne znamo. — No zato znamo više o akkadskoj kulturi ili kako je se naziva općenito »starobabilonskoj«. Za vrijeme kralja Sargona I. (2800.) poznavala se astronomija, a na njenom temelju izradjen je već onda tačno seksagezimalni način računanja, koji počiva na brojkama 6, 12, 60. Mi još danas računamo na isti način. Godina dijeli se u 2×6 mjeseci, mjesec u 5×6 dana, dan u 4×6 sati, sat u 10×6 minuta, minuta u 10×6 sekunda. Kružnicu dijelimo po istom sistemu. Babilionska je mjera tucet, šok, gros. Umjetnost, znanost i trgovina cvale su. Ostatke ove široke kulture možemo prosuditi po stupu kralja Naram—Zina, po pečatu kralja Sargona i drugim spomenicima. Sačuvale su se pločice iz škola, modeli za graviranje, botaničke liste id.

Oko god. 2700. propada ova država, a na njeno mjesto provaljuju susjedni narodi. I kao što je klasična rimska kultura doživjela svoju propast i dolazak barbara, a onda nakon nekoliko stoljeća svoju renesansu, tako je i ova semitska klasična kultura doživjela svoju renesansu. Hamurabi ujedinio je Mezopotamiju i učinio Babilon glavnim gradom. Pod njegovom vladom opet je procvatila babilonska kultura, ovaj puta kao nikada prije ni poslije.

U njegovom glasovitom zakoniku naći ćemo zapovjedi, propisa i zakona, kakvih nema u rimskom, koji je nastao 2000 godina iza njega. Hamurabi nalaže, da liječnik smije tražiti samo tako velik honorar, koliko ga može snositi pacijent, go-

stioničari bivaju kažnjeni ako dodje do tučnjave u birtijama, žena ima sva prava kao i muškarac i t. d. Našla se sila pisama iz kojih se može zaključiti, da je pošta bila dobro organizirana. Temeljna crta Hamurabijevog zakonika jest pravednost, a na tim principima sagradjen je kasnije etički sistem židovske religije.

Pogled na svijet starog Babilona potpuno je različit našem modernom, zato ga ne smijemo promatrati modernim naočarima. Babilonac smatra, da su zemaljski događaji refleksi neba, zato je astrologija prva znanost. Pomoću astrologije hoće Babilonac da odgonetava budućnost i sadašnjost svijeta i ljudi. Ova je znanost dakle deduktivna. Arijac smatra zemlju svojim vlasništvom, on teži za slobodom volje, on promatra pojedinosti, da onda zaključuje na općenitost i njegov je način mišljenja induktivan. Babilonac smatra sebe osobom, koja radi samo ono, što mu bogovi nalažu i zato čovjek ne može ništa sam da odredi, jer je sve već odredjeno u zvijezdama. — Ima posebna kasta, koja se naročito bavi ovim pitanjima, to su svećenici. Oni znadu da čitaju iz zvijezda i oni su kao posrednici između bogova i ljudi. Ovaj posebni položaj svećenika utemeljio je teokraciju kod semitskih naroda. Pogled na svijet Semita-Babilonaca je dakle astrološki, Arijaca kauzalni.

U ovo doba, kad je ponovno procvatila babilonska kultura, pod Hamurabijem pojavljuju se prvi puta praoci današnjih Židova.

Abraham živio je, kako biblija priča »u vrijeme, kad je vladao Amrafel, kralj Sineara«. Amrafel jest sigurno Hamurabi, Siner je Sumer.

Oskar Zimmermann, Novisad: Uzroci naše krize i pokušaj njena rješenja.

UVOD.

Za bolje razumijevanje mojih riječi hoću da spomenem, da sam već prije rata sudjelovao u židovskom omladinskom pokretu, prvo u Poljskoj a zatim među šomrima u Beču. Najljepše godine svoje mladosti proveo sam u tome pokretu, dok ga nisam kao vojnik u ratu morao ostaviti. Tako sam se od njega udaljio. Poslije prevrata upoznao sam u Beču i Pragu sve socijalne pokrete, i aktivno sam sudjelovao u njima. Nakon mnogo lutanja i stramputica opet sam se evo povratio k cionizmu.

Hoću da kažem nekoliko riječi o našem pokretu, koji je spao na tako nizak nivo, da to svakog iskrenog cionistu

zabrinjuje. Istina je, da sam bio deset godina udaljen od našega pokreta, pa je i moja cionistička obrazovanost prekinuta i nepotpuna, stoga će se možda mnogima činiti, da moje riječi nisu cionističke, ili da nijesu dovoljno cionističke. No u drugu ruku mogu kao čovjek, koji je stajao izvan svih zbivanja i daleko od utjecaja jednostrane cionističke ideologije, a upoznao ostale kulturne i socijalne pokrete, objektivnije i manje pristrano suditi o tima stvarima.

I.

ŠTA JE CIONIZAM?

Svatko vidi u cionizmu ono, što od njega želi, očekuje, pa nastoji, da prema svome političkom i religioznom i kulturnom stavu i uvjerenju učestvuje u njemu. Stoga opravdano smatramo cionizam tipičnim narodnim pokretom, koji daje mjesta različitim posebnim težnjama, vezanim priznanjem bazelskoga programa.

Cionizam ide za rješanjem židovskoga pitanja u etičkom i gospodarskom pogledu, te vidi u izgradnji židovske domaje u Palestini praktičnu izvedbu tih problema. Očekuje, da će židovstvo kao slobodan narod na vlastitome tlu dati toliko kulturne snage, te će Palestina postati srcem svih ostalih Židova na cijelome svijetu. Nova će kultura u Erecu utjecati povoljno i oplemeniti vaskoliko židovstvo. — Galutsko židovstvo prihvatiti će se svojih zaboravljenih i zapuštenih zadaća i dužnosti, povratit će se izgubljeno samopouzdanje, ojačat će moralno i tako postati narodnom cjelinom. Jedinstveno, samosvijesno, moralno i fizički ojačano židovstvo sa zaledem svoje domovine i njene kulture ulit će svakome poštovanje. Kad kojemu od naroda, kojega smo gosti, nestane moralne snage, da nas i dalje respektira kao ljude — danas je tako kod većine evropskih naroda — lako će probuđeni židovski narod naći sredstava i puta do svoga prava. Po ujedinjenom kulturnom narodu, ne može se više gaziti, tlačiti ga na sve moguće načine, lišiti posjeda i građanskih prava. Tako bi bilo Palestinom riješeno i pitanje galutskoga židovstva. — To bi bila u glavnim potezima cionistička ideologija, kojoj sam privržen. Ali s načinom, kako se oživotvoruju ove težnje i nastojanja, naročito s metodama, koje se danas općenito, a napose u Jugoslaviji, primjenjuju u odgoji omladine, ja se ne slažem. Tu se naši putevi razilaze.

II.

POD RUŠEVINAMA . . .

Oko nas pustoš okružena razvalinama, ruševinama rata. S bolnim gnjevom čujemo plač beskućnika, stenjanje bolesnika i jecaj očajnika. Ali ne oplakujem razorenje ljudskih tvorevina ili okuženje uzduha mrtvačkim zadahom; čovječstvo je ubijeno

u nama, vjera u dobro i sva naša stvaralačka snaga doteše nam zdravu, snažnu mladost, a dadoše lažne bogove i idole. Borba za materijalne prednosti uništila je posljednje ostatke čovještva i ljubavi.

I tako danas, lišeni nutarnje snage i duševnoga zanosa, oslabljeni gubitkom najboljih sinova i gospodarskom propašću, ležimo pod ruševinama slomljenoga čovječanstva.

Strašno upravo grozno je stanje omladine, napose židovske. Kad pomislim, kako je duboko bila ukorijenjena u predratnoj omladini vjera u misiju čovječanstva, kojom nepokolebivošću i svetim strahopočitavanjem se radilo, pa kad danas, nakon desetgodišnjega odsustva opet stupam u omladinske redove, ova me razlika, ova slika mora potresti.

Slika naših sastanaka: Nitko ne dolazi tačno. Kad dođu, unesu i korzo i čarlstonsku atmosferu sa sobom. Nema više svetinja. Kad se govori, čita ili predaje, osjeća se iz svake riječi i pokreta, da je sve to samo mehanički programski, bez pravoga života, bez dubina. Ni vođa ni vođeni ne osjeća svetinju. Nije to više ono traženje izgubljenog božanstva, riječi ne dolaze iz duboke i bolne duše i ne ide se za životnim principima. Omladini se čita povijest naše prošlosti, podučava ih se u palestinografiji, hebrejskome itd. Ali joj se ne kaže, šta ima da čini, kako ima da živi, da postane duševno i tjelesno jaka za stvaranje. Nitko joj ne pokazuje naše ruševine, našu slabu volju i nemoć. Pojedinci osjećaju, da nešto nije u redu, ali klonu, kad vide neuspjeh njihova naprezanja, i jedva smognu snage, da razmisle o uzrocima svega toga.

Tako je nažalost u većini mjesta. Možda su donekle izuzetak onim, kod kojih imade više mladenačkog zanosa i žara. Ove međutim ne poznajem dovoljno, pa ću ih u ovome svome kritičkome osvrtu samo mjestimice spomenuti.

Ležimo pod ruševinama.... No ne ćemo mnogo da jadikujemo, niti bi nam donijelo utjehe uvjeravanje, da je cijelim svijetom zavladala kriza. Isto tako ne bi imalo smisla kriviti pojedince. Krivnja leži daleko izvan našega dohvata. Sve je to naravna posljedica jedne historijske epohe propadanja. Sve negativne pojave su vanjski simptomi te epohe. Stoga treba da dobro uočimo i ispitamo sve te činjenice i uzroke, pa da iz toga povučemo potrebne konzekvence.

Prije svega valja nam odgovoriti na ova pitanja:

Je li Evropa osuđena na polako, krvavo umiranje, da bi vodstvo u svjetskoj historiji preuzela jedna viša rasa, dostojniji i čovječniji narodi? Ili ćemo mi sami opet toliko snage steći, da ćemo se moći pridići iz ovoga pasivnoga stanja i da će na mjesto moralne depresije doći napredak, aktivno i stvaralačko djelo? Ako da, je li sada čas, da uočimo svu svoju bijedu i njene posljedice, pa da okupimo oko sebe sve bijednike i patnike i da pođemo s njima u borbu i potragu za izgubljenom

istinom i zaboravljenim idealima? Osjećamo li bol i jad, nemir i nezadovoljstvo, teži li naša duša za oslobođenjem, za izlaskom iz mraka i praznine? Jesmo li oćutili, da je naš život osuđen na propadanje, smrt, da smo nemoćni prema događajima i zbivanju u svijetu i nije li svako lice i cijeli svijet obavijet crnom tugom?

Pokušat ću da odgovorim na ta pitanja.

Židovi su u ovom svjetskom ratu svagdje sudjelovali. Pa ako Židovi kao vojnici možda zaostaju za drugima, ako nijesu stvoreni za pušku, to je stoga, što je u njima vrlo duboko usađena vjera u pobjedu duha i čovječnosti.

Rani duh ubijanja i klanja nije zarazio našu omladinu, ali zato općenito moralno propadanje i te kako hara i pustoši naše redove. No ipak vjerujem u našu snagu. Drže nas materijalistima, a ni jedan narod nema toliko žrtava i mučenika za vjeru i ideale čovječanstva, kao mi. I sada, u doba moralnoga propadanja, mi ćemo prvi dignuti zastavu ljubavi i nosit ćemo je strpljivo i neustrašivo. Strpljivo i neustrašivo....

(Nastavak slijedi).

Anatole France: Razgovor o anitsemizmu.

(IZ KNJIGE: »AMETISTNI PRSTEN«).

Donosimo ovaj prijevod s francuskoga originala, jer je Anatol France bio odličan prijatelj Židova, i ako nije mogao da shvati svu dubinu židovskoga problema. U svojoj velikoj duši zaista je prebrodio nacionalne i rasne razlike, a imao je pred sobom samo francuske, asimilirane Židove. Pravi židovski život istočnih masa nije stigao da upozna i shvati. Tako je umio da pobija antitsemizam, ali nije mogao da spozna bit židovske narodnosti.

Profesor je Bergeret izišao izvan grada šetati sa Riquetom. Oni su se volili i bili su nerazdruživi. Čak i ukus im je bio jednak, jer su i jedan i drugi znali cijeliti miran i jednoličan život. Na šetnji je Riquet pazio na svaki mig svoga gospodara. Nije imao baš dobar njuh, pa se bojao, da će gospodara izgubiti iz vida. Njegove lijepe, vjerne oči i važan način, kojim bi slijedio Bergereta, predobili bi svakoga prolaznika. Profesor je hodao čas brže, čas polakše, već prema promjenljivom ritmu misli. Riquet bi katkad odbježao napred, okrenuo bi se i počeo kao svoga gospodara, s malo nadignutom, zakrivljenom prednjom šapom i uzdignutom njuškom. Poput svoga gospodara veselio bi se svakoj sitnici. Na svaki odvojak puta, u svaki du-

ćan bi se zaletio, da se slijedeći tren povrati. Tako je danas u jutro preskočio smjelim skokom prag nekoga ugljenara i našao se najednom pred jednom bijelom golubicom. Golubica raširi krila, koja su u polumraku neugodno zasvijetlila, a Riquet brzo pobjegne. Tada dođe po običaju k Bergeretu i pričaše mu pogledima, koji su gotovo govorili, svoju pustolovinu, a pri tom mahaše repom. Bergeret mu se nasmije: »O, siromašni Riquetu to je bio opasan susret. Dobro je, da smo izmakli pandžama ovoga gorostasa. Da, da, bit će, da je ta golubica opasna zvijer«. Bergeret se smiješio. Ripuet je znao, da mu se gospodin Bergeret izrugivao smiješkom. To mu se nije svidjelo. Nije više mahaš repom, stupao je dalje spuštene glave i pognutih leđa, pa je raširio šape, što je više mogao, da pokaže gospodaru svoje nezadovoljstvo.

»Siromašni Riquetu«, reče profesor »ti se plašiš ptice, koju bi tvoji pređi pojeli s kožom i dlakom. Nemaš njihova teka niti njihove srčanosti. Rafinirana kultura dovela te je do kukavičluka. Interesantno je pitanje, da li smo i mi ljudi, poradi civilizacije izgubili hrabrost. Kulturan čovjek pravi se doduše, da je hrabar, i to mu služi kao vrlina. Ona je možda i dragocijenija od one primitivne, a ti, ti se ne stidiš pokazati svoj strah.

Riquetovo neraspoloženje nije dugo potrajalo, pa kad su se primakli Josde šumici, već je sve bilo zaboravljeno.. Bilo je još rano. Rosa je pokrivala travu, a gudurama su prolazili oblaci magle.

Gosp. Bergeret je volio šumu. Pred travkom bi mogao stajati i maštati bez kraja. A i Riquet ju je volio. On je nalazio misteriozno zadovoljstvo, kad bi njuškao po uvelom lišću. Tako su zamišljeno hodali putem, dok nijesu sreli g. Terremondra, koji je jašio u grad. Kad je spazio gosp. Bergereta zaustavi konja: »Dobro jutro! gosp. profesore. Dakle, jeste li razmišljali o razlozima, koje sam vam jučer naveo?«

Terremondre se večer pred tim u Pailletovoj knjižari bio izjasnio, zašto je antisemit. Pravo uzevši, bio je antisemit samo u prirodi i to poglavito za vrijeme lova. U zimi bi u Parizu dinirao kod židovskih finansijera, pa im ništa nije zamjeravao, dok bi od njega kupovali knjige. U glavnom vijeću bio je antisemit i nacionalist, da se ne bi protivio naziranju svoga departmana. Ali budući da u provinciji nije bilo Židova, bio je njegov antisemitizam u tome, da je napadao protestante, koji su ondje sačinjavali donekle zatvoreno društvo.

»Žalim, što smo u tom protivnici«, reče gosp. Terremondre. »Vi ste pametna glava, ali stojite izvan socijalnoga pokreta. Ne dolazite u doticaj s javnim životom. Da ste u njemu tako domaći kao ja, bili biste i vi antisemit«.

»Veoma laskavo po mene«, odgovori Bergeret. »U staro doba nastavali su Semiti Kaldeju, Asiriju i Feniciju, osim toga

osnovali su velik broj mjesta u Sredozemnom moru, a danas su izuzevši, što su naseljeni u Arabiji i Africi, rašireni po čitavom svijetu. Moje srce je zaista premalo, da nosi tako veliku mržnju. Stari Kadmo je bio semita, pa ja ne mogu biti neprijatelj starom Kadmu.«

»Vi se opet šalite«, odgovori Terremondre, dok je njegov konj nestrpljivo griskao lišće, što ga je trgao s grančica. »Vi znate posve dobro, da se moj antisemitizam odnosi samo na francuske Židove.«

»Tad bih trebao da mrzim osamdeset tisuća ljudi«, mišljaše Bergeret, »no to mi je još uvijek previše i naprosto ne nalazim snage za to.«

»Da, to se i ne traži, od Vas«, reče Terremondre, »ali između Židova i Francuza imade svakako protivština. To je obično rasno pitanje«.

»Baš naprotiv«, odvrati Bergeret, »ja držim, da Židovi imaju izvrsnu sposobnost asimiliranja i oni su rasa, koja se znade najbolje priljubiti. Kako se nekada Mordehajeve nećakinja dragovoljno predala u Ahašverov harem, tako se danas vjenčaju kćeri židovskih finansijera sa sinovima starih kršćanskih plemenitaša. O protivštini, koja bi bila nesavladiva, nema tu ni govora. I držim, da nije zgodno uvijek spominjati razlike kod rase. Domovinu ne čini rasa. U čitavoj Evropi nema naroda, koji ne bi bio pomiješan s drugim rasama. Kad je Cezar provalio u Galiju, sastojalo se žiteljstvo iz Gala, Kelta i Ibera, koji su se kako po podrijetlu, tako i u vezi razlikovali. Plemena, koja su dizala kamene spomenike, nijesu bila iste krvi kao ona, što su obožavala Barde i Druide. Invazijom prišli su Rimljani, Grci i Saraceni. Ta mješavina činila je narod, francuski narod, koji je pred kratko vrijeme cijelu Evropu podučavao, što je sloboda, pravica i filozofija.

Sjetite se samo lijepe riječi Renanove — rado bih te točno citirao:

»Ljude čini narodom sjećanje na zajednička velika djela i zajednička volja za velikom budućnošću«.

»Vrlo dobro«, reče Terremondre, »ali budući da ne kanim stvarati velika djela u zajednici sa Židovima, ostajem i dalje antisemit«.

»A jeste li Vi uvjereni, da možete i provesti svoj antisemitizam?« upita Bergeret.

»Ne razumijem Vas sasvim«. »Dajte da vam rastumačim«, započne opet Bergeret. »Činjenica jest, koju moram najprije konstatirati, kad čovjek napada Židove, ima uvijek veliki dio njih i na svojoj strani. A tako je bilo i kod Tita«. Kad je razgovor došao do ovoga mjesta, polegne se Riquet nasred ceste i pogleda rezignirano svoga gospodara. »Dopustit ćete, da je Tit bio god. 67—70 poslije Krista izrazit antisemit. Osvo-

jio je Jerusalem, spalio hram i sruvio grad sa zemljom. Budući da te ruševine nijesu imale više imena, nazvao ih je Aelia Capitolina. Kad se slavodobitno vratio u Rim, nosili su pred njim sedmerokrati židovski svijećnjak. Ne ću da vam se zamjerim, ali čini mi se to je bio takav stupanj antisemitizma, kakav ne možete nikada postići. I pored toga, Tit je brojao mnogo prijatelja među Židovima. Berenica ga je ljubila i bit će vam poznato, da su se rastali vrlo nerado. Josip Flavije pratio ga je u Rim, kad je razoren sveti grad i hram, a on nije bio najmanji svoga naroda. Potjecao je od Hasmonejaca, bijaše strog Farizej i pisao je prilično korektnim grčkim jezikom.

U Rimu je primio od Cara odgovorno mjesto, dobio naslov rimskog viteza i penziju. Nemojte misliti, da je on htio zatajiti svoje židovstvo. Baš naprotiv, ostao je vjeran zakonima i tradiciji i kao kraljev prijatelj. Ljudi, kao što je bio Flavije, bilo je u Izraelu u svako doba. Vi ste dobro spomenuli, da sam stran životu i ne poznam ljude, koji sada rade. Ali čudilo bi me, da nema među Židovima i sada podijeljenih nazora, i da velik dio njih ne pripada Vašoj stranci«.

»Doista, nekoji su na našoj strani«, reče Terremondre, »i vrlo su zaslužni za samu stvar«.

»To sam odmah mislio«, reče Bergeret, »ima među njima sigurno tako spretnih, koji uspijevaju i u antisemitizmu. Pred neko 30 godina često se citirala rečenica nekoga domišljatog senatora, koji se divio sposobnosti Židova, da prave karijere. Kao primjer spomenuo je nekoga dvorskog govornika i rekao bi: »Vidite, Židov treba samo u popove, pa odmah postaje Monsignore«. Mi bismo morali odbaciti stare barbarske predrasude i ne brinuti se, da li je tko Židov ili nije, već samo, da li je pošten i koristan domovini«.

Terremondrov konj postajao je nemiran, a Riquet se približio gospodaru i molio ga pogledima, da nastavi put. »Nemojte misliti, da ja sve Židove zabacujem. Imam ja među njima mnogo prijatelja. Ali ja sam antisemit iz patriotizma.« Tim riječima pruži Bergeretu ruku i podbode konja.

»Poslušajte...«, dovikne mu Bergeret »kada ste već Vi i Vaši prijatelji Židovima navijestili rat, ne ostajte im ništa dužni. Vratite im Boga, kojega ste im uzeli. Jer Vi ste prisvojili židovskoga Boga«.

Zar Jehovu?«, upita Terremondre.

»Jehovu. Njemu ja ne bih na Vašem mjestu pravo vjerovao. U dubini duše i on je Židov bio. Tko ne zna, da li nije i ostao? Da li ne osvećuje sada ovaj čas, svoj narod? Pomislite, što se sve u posljednje vrijeme dogodilo. Užasna priznanja, strašne vijesti, grezna otkrića. Tko zna, da li ne stoji iza svega toga Jehova? Ona su bez sumnje u biblijskom stilu. Čini mi se, da ga po tom prepoznajem«.

Terremondrov je konj već nestao na zaokretu, a Riquet je nastavio zadovoljno svoj put kroz travu.

»Budite na oprezu«, ponovi Bergeret »i vratite im Boga!«

Pavao Wertheim, Koprivnica: Važnost Ahad Haamovoga kulturnoga cionizma.

Svako je čovječje nastojanje motivirano. To je zato, jer je naš spoznajni centar mozak udešen tako, da može shvaćati samo ono što je logično, t. j. organski povezano kao: uzrok — posljedica, djelovanje — svrha i princip — učinak. Svaki čovjek čini nešto, jer je uvjeren, da će mu to koristiti. Sva su naša nastojanja i zajednička i pojedinačna samo težnja za boljitkom, napretkom i održanjem, pojedinca i ljudske vrste. Različna nastojanja i djelanja različito se odnose prema ovom prvom zahtjevu života. Jedna su mu posve identična, uporedna i pogodna, a druga mu se protive. Što je naše nastojanje bliže ovom primarnom postulatu života, to će mu i uspjeh biti osiguraniji. Ovo valja da uočimo, ako hoćemo spoznati važnost Ahad Haamovoga kulturnoga cionizma.

Jedan od uzroka cionističkome pokretu je antisemitizam. Antisemitizam priječi kulturni i ekonomski razvitak Židova u nekoj sredini. Različne forme antisemitizma uvijek su posljedice sredine u kojoj su Židovi okupljeni (kulturni stepen sredine, bogatstvo, mentalitet) i broja Židova u toj sredini. Tako može biti antisemitizam uzrokovan vjerskim, socijalno-ekonomskim razlozima itd. Kako antisemitizam smeta normalnome razvoju Židova, to se mora ovom protuprirodnom pritisku stvoriti protuteža zbog obrane prirodnih ljudskih prava. U svakoga čovjeka imade prirodan nagon, da se slobodno razvijamo i napredujemo. Antisemitizam je u Židova mobilizirao taj nagon, učinio ga voljom, živom voljom židovskoga naroda, koji se hoće slobodno razvijati. Cionističkim je pokretom izražena ova jaka volja. Svaki se razvoj mora temeljiti na nečemu dotadašnjemu, kao što se kuća gradi samo na čvrstu temelju. I židovski narod mora upriličiti (imati ili stvoriti) sve uvjete za svoj daljnji jedinstveni kulturni progres. Temelj je skupnoga razvoja nekoga naroda državna zajednica, koja veže neki narod o izvjestan teritorij. Ta državna zajednica mora da ima čvrste temelje, ne će li da bude skoro osuđena na rasulo.

Ti temelji su u različitim državnim zajednicama različiti, već prema tome, da li je temelj državnoga prihoda i privrede u ratarstvu, stočarstvu, rudnom blagu, industriji itd. Jedno je ipak za sve bitno i stalno, jedan je uvjet i temelj za sve države potrebit i nadasve važan, a to je moderna kultura, kulturni

progres, koji oplemenjuje svaki narod, te ga privodi blagoslovenijim životnim uvjetima. Kultura je bit i srž (res per se, res in se), svrha u sebi i po sebi, jer je sa svijem identična primarnom postulatu života. Sve ostalo, što posredno i neposredno uvjetuje, potpomaže ili uskoruje kulturni progres, tek je forma, nebitnost, konvencija (u širem smislu). Kako je u svih naroda težnja za kulturnim progresom, to je svakako ova pojava općena i zajednička cijelome rodu ljudskom. Kojekakve diferencijacije (na narodnosti, religije itd.) su nužni posljeci, jer upravo iz razlikosti nastojanja, iz različitih metoda i putova do ideala, iz sudara i sudbina, iz okosa i razlikosti, iz kontrasta i ekstrema proizlazi čistija i plemenitija zajednička kultura, napredak i približavanje idealu. Samo je zbog toga vrijedan nacionalizam, politička razlikost i t. d., jer služi kulturnom progresu.

To je spoznao svojim bistrim duhom naš veliki učitelj Ahad Haam. Shvatio je, da ne će stajati na čvrstim temeljima samo politička zajednica Židova u Palestini, kako je to zamišljao T. Herzl, već će ona vrijediti samo po kulturi, jer je kultura jedino i najjasnije opravdanje života, pravi »raison d' être«. Moramo dakle stvoriti u Palestini kulturnu zajednicu, zajednicu specifične židovske kulture. Ovdje nije mjesto, da se govori, kakva će biti kultura Židova u Erecu, samo bih htio nabaciti, da će se morati razviti na našim starim temeljima iz »staroga« Erecu, ali će svakako u nju ući nov kulturni duh ostalih naroda. Ne će to biti nikakav konglomerat stare židovske kulture i različitih novih, koje smo upili u galutu te ih prenosimo u Erec, već će ove nove tek oživiti, obojati našu drevnu kulturu. Takva će naša kulturna zajednica imati vedrih izgleda za budućnost, te će se prirodno razviti na prirodnim uslovima. Primarna je dakle kultura, a politička će oznaka i sama doći kao posljedak specifične kulture. To je rekao Ahad Haam ovako: »Najprije središte za židovstvo, pa će Židovi već da dođu«. Njemački se jasnije razlikuje pojam kulturne židovske zajednice od političke riječima: Judentum i Judenheit. Ahad Haam nam otvara nove vidike i puteve, pokazuje duševnost jedinom mogućnosti stvarnoga i trajnoga stvaranja Židova u Palestini. Jasno je, da progres ne će odjednom nenaravno ubrzati svoj tok, već će prirodnim koracima utirati puteve boljitku i napretku. Time je ukratko i jezgrovito izrečena sva velika i silna zamašitost i značenje Ahad Haamovoga kulturnog cionizma, koji jedini garantuje novoj židovskoj zajednici u Palestini siguran i motiviran »raison d' être«.

Takva mora dakle da je srčika nove židovske narodne zajednice u Palestini, jer će po tome biti uvrštena u slobodnu zajednicu svih slobodnih naroda. Židovski je duh rekao svoju riječ starome svijetu iz svoje slobodne domaje cio i jedinstven,

a reći će je i ovome novom naraštaju iz svoje staronove domaje opet cio i jedinstven. Sve je dakle u tome, da se u Erecu stvori zdrava i krepka kulturna židovska zajednica u ljubavi prema svojem narodu i svemu čovječjem rodu.

Naša druga anketa.

ASIMILANTI I MI.

Mlad sam i neiskusn. Zato se nerado upuštam u raspravljanje o odnošaju asimilanta prema čovjeku, koji se energično bori za svoju narodnost, više u moralnom, nego u materijalnom pogledu. Ali neka mi se oprost, što slijedim glas nemirnoga srca, u kojemu iskrenost i istinska dužnost pobjedjuje strah, nezrelost u filozofiji. Narav je običnom smrtniku poklonila dosta razuma, da može normalno misliti, bez varke i nesredjenosti. Dakako iskreno, a ne neodređeno i bojažljivo. Kloniti se zamamne laži, makar i protiv volje, ljudska je dužnost — vrlina.

Često sam slušao mnijenje drugih o neprijateljima židovskoga pokreta. Mnogi su mi opisivali njihovo nečovječno poduzimanje: kako kopaju i rove ponor mržnje; kako se izrugavaju svemu, čega se naši omladinci prihvate. I u tim časovima nisam u to vjerovao. Pitao sam se: zar je moguće, da je Kajin uskrsnuo? Ne! Dijete iste krvi, iste vjere i zajedničke patnje ne bi imalo snage za to. Vizija — varka!?

Zaista trenutačno nepovjerenje zavelo me. Teško mi je bilo probuditi se iz toga slatkog sna. No docnije vlastite uši i oči zadale su mi posljednji udarac.

Isprva je u meni nešto planulo — slično razdraženosti. Sada pak hladno promatram njihov razvitak. Ta, sloga probija i najtvrdji

led. Lakše je slomiti jedan prut, nego dva odjednom. A ima li sloge u nas? Nema! Svadja medju pojedincima — svadja medju grupama. Nesloga medju omladincima — nesloga medju Savezom i Sefardskim Propagandnim Odborom. Na što ovo vodi? Dokle će trajati ova djetinjarija?!

Pa onda tražimo: u čemu se razlikujemo od asimilanata? Skoro ni u čemu! On barem neprestano radi i stvara, a mi smo klonuli i nemamo povjerenja jedan u drugoga. Ubijamo nadu svojih sanja. Cilj nam je svima isti. Pred očima i duhom lebdi nam zajednička svrha. Zašto onda ne bi prijateljski pružili jedni drugima ruke i veselo uskliknuli: živjela sloga! — Vjerujte, to me boli. — Mi se cijepamo i sav trud bacamo u zabitan kut, neka tamo leži u prahu zaborava, dok se ne pojavi veći genij, kojega uopće nemamo. Nama treba raditi, raditi, raditi zajedničkim silama...

Ne smijemo smatrati sve asimilante jednakima. On je ili okorjeli zatucant, ili žrtva lične ambicije ili miran i tih čovjek, koji nije upućen u pctankesti.

Okorjeli zatucant besvijesno hrli stramputicama. Ne osjeća, da ga probada trnje pokvarenosti. Ponosi se i drago mu je, što ga masa njegovih pristalica potpomaže. To i nijesu više Židovi. Oni su prelaz iz klasičnoga idolo-poklonstva u današnji naobraženi svijet. Ne pripadaju ni jednoj kategoriji čovječnosti. Mirne duše pustimo ih, neka žive kao divljaci u

pustinji. — Možda će jednom spoznati svoju pogrešku.

Žrtva lične ambicije je današnja obična pojava. Duša mu hlepti za materijalnim obogaćenjem. Vidi jedino »realnost« — novac i uživanje. Njega bismo s malo naprezanja povratili u krilo našega društva. Katkada se dođuše i on pojavi u javnost; ali perom, a ne djelom. Napiše koji člančić, pa ga opet nestane. Tako ne koristi ni pokretu ni sebi.

Neupućenoga uputiti i — gotova stvar. Prihvatit će se posla i radit će

mного više, nego koji omladinac, što se samo onako šepiri i kreće medju nama; koji smeta pokretu i većma diže buku od kojega požrtvovnog člana. Takav galamdžija vlada jezikom kao britkim mačem. Pripaziti i na njega, ne bi škodilo. Ili neka radi ili neka pusti na miru svoju brbljavost. Prazne fraze priječe put k cilju. Sloga, marljivost i ustrajnost kreće stazu i kroz najgušću guštaru...

Travnik, krajem januara 1927.

Jakob E. Kalderon.

Omladinski pregled.

JEVREJSKI OMLADINSKI POKRET U POLJSKOJ.

Veseli nas, što možemo od našega saradnika iz Poljske, Josefa Fränkela, koji je omladini poznat po ranijim člancima u »Židovu« i u »Hanoaru«, donijeti objektivn i razborit prikaz o stanju našega pokreta u Poljskoj.

*

Drugi narodi mogu eksperimentirati svojom omladinom; iskoristiti je za kojigod svrhu, upotrijebiti je za kakvu stranku ili koji drugi pothvat. Oni to smiju — jer je njihov život, njihova sadašnjost i budućnost zaokupljena drugim sadržajem.

Jevrejski se narod ne smije igrati svojom omladinom ili je iskorišćivati za neznatne svrhe. Ali jer on to ipak čini, nanosi sam sebi štete.

Jevrejski omladinski pokret u Poljskoj, koji kroči već 10 godina određenim putem, nije izvršio svoje zadatke i dužnosti, jer nije nitko omladinu vodio i podupirao. Nitko se nije brinuo za omladinu, osim povjerenika Narodnog Fonda i Keren Hajesoda i to onda, kad rad za Keren Kayemeth i Keren Hajesod nije bio najpovoljniji. Vodja koje stranke posvetio bi

malo pažnje omladini, kad je htio da njome oživi stranku. Počastio bi je kandidat prije izbora za kongres, za sejm ili za općinu. Inače gotovo nitko! Nije bilo ličnosti — uz nekoliko izuzetaka — koji bi se predali omladini, bavili se njom zbog samoga omladinstva.

I tako je omladina u Poljskoj bila upućena na samu sebe, morala je sama odrediti puteve i ciljeve, stvarati svoj ideal...

Svi su gotovo pokreti jevrejske omladine u Poljskoj vezani s halucijutom. Jedni više, drugi manje. Halučki pokret nije danas u Poljskoj na onoj visini, na kojoj bi zapravo morao biti. Halučki pokret, koji je nastao iz čistih cionističkih uzroka i koji se razvio do indirektnoga radničkog pokreta, ne iz nužde, već iz slobodnih zaključaka, iz unutarnjih osjećaja, razvio se u Poljskoj prije 3 godine do najveće širine. Tada je taj pokret povukao za sobom gotovo cijelu omladinu. Ali kad su mnogi iz nužde ili radi ministra Grabskoga postali halucim, gubi se njegova prvotna veličina.

Najrašireniji i najrazvijeniji omladinski pokret je »Šomer«. On broji

oko 16.000 članova i ima u svim gradovima svoje omladinske organizacije. Šomer se nalazi u posljednje doba u teškoj krizi.

Prije je u cionističkoj masi cvaokano i idealizam. Danas je sve ohladilo, prazno. »Šomer« je bio i sad je usko vezan s halučkim pokretom (kojeg su vodje gotovo uvijek šomrim). Njegov je program: Prelaz u produktivni rad, obradjivanje zemlje, kulturni rad — osobito hebraizacija omladine —, po mogućnosti što prije otputovati u Erec Jisrael.

Danas je »Šomer« postavio nove ideale. To je dovelo do istupa mnogih članova i cijelih šomerskih organizacija.

Uzroci tome otpadanju su ovi:

Previše su se bavili socijalizmom, tako da su i nehotice stavili u program stalešku borbu.

Mnoge šomerske grupe ovisile su o jednoj ličnosti: (u Kongresnoj Poljskoj, Zapadnoj Galiciji, Istočnoj Galiciji i Šleskoj) tako, da jedna šomerska grupa nije imala sa drugom nikakav duševni kontakt. Ako je ona ličnost simpatizirala sa strankama lijevice, onda je vodila svoje šomerske grupe tim smjerom (Kongr. Poljska, ili Istočna ili Zapadna Galicija i Šleska), ili ako je ova ličnost bila naklonjena Hitahdutu, to je ona znala šomerske grupe privesti njenim idejama.

Možda je glavni uzrok bio samo palestino-centričko strujanje. Šomer je u socijalističkom duhu odgajao svoje članove za Erec. Svi samo za Erec. Činjenice su pokazale, da su oko 80% šomrim i šomrot ostali ili morali ostate u galutu. Kojim je smjerom pošlo ono 80% šomrim u galutu? Velik je dio prešao socijalističkom pokretu, a mnogi pače pobijaju cionizam.

Uzrok je šomerske krize bio i u tome, što »Šomer« u početku nije htio

ništa znati o strankama, o politici, ali se pomalo priklonio k političarskom strančarenju.

Kriza je natjerala »Šomer« da se ujedini s organizacijom »Hehaluc Haccair«. U posljednje doba njene vodje pokušavaju unutarnju konsolidaciju šomerskog pokreta. (Unatoč tome čujemo, da su u Kongresnoj Poljskoj istupili mnogi članovi i osnovali drugi šomerski pokret »Šomer-Haleumi«, i u Zapadnoj Galiciji i Šleskoj »Šomer-Hatahor«, koje su sada podređene stamcionistima i rade zajedno).

Ipak ne smijemo zaboraviti, od kolike je ogromne važnosti šomerski pokret za omladinu u Poljskoj. »Šomer« je za cionizam predobio stotine, poslao ih u Erec i najbolji haluci su šomrim.

U Poljskoj imamo u posljednje 2—4 godine više omladinskih pokreta.

Hitahdut je morao organizirati novi omladinski pokret »Gordonija«, u jednu ruku zato, da opet oživi svoju stranku, u drugu opet, da osigura podmladak. Pokret »Gordonija« raširio se vrlo brzo — naravno podupiran od Hitahduta — jer je A. D. Gordonova nauka našla svađje odziva. »Gordoniji« možemo zahvaliti, da se je omladina radničkoga i siromašnoga staleža priključila omladinskom pokretu. Kao svaki mladi omladinski pokret radio je i ovaj s više zanosa, nego stariji. Dvije stotine gordonijaša bilo je u zadnje doba na hahšari, što nam pokazuje da ima mogućnosti njena opstanka. Prije nekoliko sedmica primljena je »Gordonija« u svjetski savez »Brit Hanoar«.

Možda je najaktivniji omladinski pokret »Agudat-Hanoar-Haivri«. Osnovan je prije 3 godine sa sjelom u Krakovu, te je brzo okupio omladinu Zapadne Galicije i Šleske. A. H. H. je sinteza između djačkih i šomerskih organizacija s ciljem »odgajanje

omladine u čisto cionističkom duhu« bez obzira, da li ona ostaje u galutu ili putuje u Erec. Razumljivo je, da je bilo unutarnjih borba, sve dok A. H. H. nije stvorio jedinstvenu ideologiju. Pojavom AHH došli su pred javnost novi omladinski problemi, vodje partija bili su prisiljeni baviti se aktivnijim radom, a AHH dao je haluce, koji su imali viši nivo obzirom na izobrazbu i židovsko znanje.

»Ahva«, koja je osnovana prije 2 godine u Istočnoj Poljskoj teško se borila, dok joj je uspjelo kristalizirati svoju ideologiju. U kratko vrijeme uspjelo joj je, ne samo ukloniti sve zapreke, već provesti i pozitivna djela. Odluče li se akademska udruženja za saradnju s »Ahvom« — o čemu se sada vode pregovori — to će se ona razviti do čvrstoga i jakoga omladinskog pokreta.

Nažalost moramo konstatirati, da je omladina u Poljskoj previše rascijepana. Već smo došli dotle, da generalni sekretari koje stranke, ako žele osigurati svoj položaj, osnivaju nov omladinski pokret, koji zapravo i ne zaslužuje to ime. Uopće, uzme li se u obzir, da se velik dio židovske omladine nalazi u tuđim taborima i

da se u posljednje doba medju omladinom previše raširila crvena asimilacija, onda je od velike važnosti da spomenuti omladinski pokreti, mjesto da se medjusobno bore, stvore zajedničku frontu za čvrst i akutan rad.

Današnja je omladina prazna, hladna, ohladnjela. Nije uzrok, mora se reći, što mi danas više ne živimo u doba revolucionarnoga raspoloženja i nelegalnih organizacija, jer omladinski pokret ne smije ovisiti samo o vanjskoj okolini, o galutu. On naprotiv mora biti upravljen na unutarnju okolicu, na Erec. A tamo je revolucija života, židovstva.

Omladina nije u posljednjih 10—15 godina dala gotovo ni jednu ličnost. Naše kulturne i političke vodje nemaju sposobnih nasljednika. Tom se činjenicom moramo mnogo baviti i ona nam veli, kako današnja omladina radi!

Ali nekoji omladinski pokreti vode danas energičnu borbu protiv ove površnosti i indiferentnosti, i vidimo znakove napredovanja, koje će omladinu privedi ozbiljnim i važnim dužnostima.

Josef Fränkel.

ISPRAVI!

U članku Migdali: »Židovi u rasnoj teoriji« br. 7—8 Hannoara potkralo se na str. 211 i 212 nekoliko grubih štamparskih pogrešaka. Čitaj svugdje mjesto »azijac«, »azijci«, »azijski« — »arijac«, »arijci«, »arijski«!

IZ UREDNIŠTVA.

Kako je ČIČA GROSS predao ostavku na položaju urednika, povjerio je Radni Odbor S. Ž. O. U. redakciju novome odboru, u koji su ušli ING. OTO RECHNITZER, DR. CVI ROTHMÜLLER I OTO ZENTNER.

Omladino!

Građani!

Brini se za

Poduprite list

svoj

svoje

list

omladine!

„HANOAR“!

Saradujte!

Čitajte,

Šaljite

širite

„HANOAR“!

pretplatu!

Sjetite se tiskovnog fonda!

Svaki omladinac

treba da nešto

učini za svoj list!

SIONISTI!

Tko ima 6. i 7. broj I. godišta „Gideona“, neka ga pošalje na adresu:

Odbor za hebrejsku univerzu u Jerusolimu,
Zagreb, Ilica 38. II. kat.

Štampilje, društvene i sportske znakove, vignete, gravure, čekiće, emajlirane ploče, signature izradjuje brzo i jeftino

Zavod za rezbariju i štampilje

Brezina i drug

Frankopanska ulica broj 9.
Telefon int. 8-53.

Engleski magazin

ZAGREB, Štrosmajerova ulica 10.
BEOGRAD, Karadžića ulica 18.

Prvorazredna modna kuća za gospodu.
Vlastiti krojački atelier za odijela i rublje po mjeri.

Učite hebrejski!

Najbolji udžbenik sadašnjosti

Sefat Amenu

izašao je na srpsko-hrvatskom jeziku.

Knjiga se naručuje kod
Nadrabinata
u Bačkoj Topoli.

DUBROVAČKI PODRUM

GJORGJIĆEVA ULICA 3.

preporuča svoja izabrana vina osobito „Grk“ i „Dingač“ liječnički preporuča za slabokrvne uz najumjerenije cijene.

Apolo Kino, Ilica broj 31.

SPORT

FINISH

LJUBAV

Film o pustolovinama, sportu i ljubavi — Prvi engleski velefilm.

PAN FILM

Pustolovne konjske trke.

Početak: $\frac{3}{4}5$, $\frac{1}{4}7$, $\frac{3}{4}8$, $\frac{1}{4}10$.

OGLAŠUJTE U „HANOARU“!

Uredjuje: Odbor. — Odgovorni urednik: Dr. Drago Rosenberg, Gajeva ul. 20. — Tiskara »Mercur« d. d., Zagreb. — Za tiskaru odgovara: Dragutin Sakulj, Novi Goljak broj 4.